

เปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์
A COMPARISON OF ETHICS OF IMMANUEL KANT
AND BUDDHIST ETHICS

พรชัย บุญปก*
บุญร่วม คำเมืองแสน**

วันรับ 20 / พฤษภาคม / 2565

ตรวจสอบ 24-30 / พฤษภาคม / 2565

ตอบรับ 16/ มิถุนายน / 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ 2. เพื่อศึกษาพุทธ จริยศาสตร์ 3. เพื่อเปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธ จริยศาสตร์ การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษา ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า

1. อิมมานูเอล คานท์ เสนอความคิดทาง จริยศาสตร์ในเรื่องเกณฑ์ตัดสินความดี ที่สำคัญคือ

คือ การใช้เจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำมนุษย์ เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล ความดี เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น ต้องสอน เพียงแต่เขาใช้ปัญญาเขาจะเป็นคนดีได้ เจตนาของผู้กระทำจริยศาสตร์ของคานท์มีลักษณะ เป็นแบบแผนนิยม กล่าวคือ ความถูกต้องของการกระทำไม่ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ เจตนาดีกับ หน้าที่ ค่าทางศีลธรรม ขึ้นอยู่กับเจตนาของปัจเจก ชน ซึ่งแสดงออกมาและจะมีค่าทางศีลธรรมได้ก็ ต้องเป็นการกระทำที่ทำจากหน้าที่ ในทัศนะของอิ

*นักศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Kanokaornpravasook@gmail.com. โทร. 098-335-6415

**อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มานูเอล คานท์ เมื่อมีการกระทำหนึ่ง ๆ เกิดขึ้น แรงกระตุ้นของการกระทำมี 2 ประเภท คือ 1. การกระทำที่เกิดจากแรงโน้มของอารมณ์ 2. การกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ คานท์ มีหลักแนวคิดที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก คือเกณฑ์การตัดสินความดี หลักของมนุษย์ในฐานะที่เป็นจุดหมายของตัวเอง กฎแห่งเสรีภาพ

2. พุทธจริยศาสตร์ มีรากฐานจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักความประพฤติที่ดั่งงาม แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น บัญญัติไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ เบญจศีล เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง พุทธจริยธรรมระดับกลาง เพื่อให้บุคคลขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น หลักธรรม คือ ศีล 8 หรือ อัฐศีล, กุศลกรรมบถ 10 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นจริยศาสตร์เพื่อพัฒนาตนเป็นอริยบุคคล หลักธรรม คือ มรรค 8 หรือ เรียกว่ามีชัมมิปฏิบัติทางสายกลาง

3. จากการศึกษาจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์สามารถนำมาเปรียบเทียบ

เทียบในประเด็น ต่าง ๆ ได้ 6 ข้อ คือ 1) เปรียบเทียบเกณฑ์การตัดสินความดี 2) เปรียบเทียบกฎแห่งเสรีภาพ 3) เปรียบเทียบแรงจูงใจ 4) เปรียบเทียบความเมตตากรุณา 5) เปรียบเทียบกฎแห่งศีลธรรม 6) เปรียบเทียบเป้าหมายสูงสุด

คำสำคัญ : การเปรียบเทียบ, พุทธจริยศาสตร์, จริยศาสตร์อิมมานูเอล คานท์

Abstract

The thesis objectives are as follows: 1. to study the ethics of Immanuel Kant, 2. to study Buddhist ethics, and 3. to compare

the ethics of Immanuel Kant and Buddhist ethics. The data of this research were mainly collected from the relevant primary and secondary sources.

The results of the research were as follows:

1. Immanuel Kant offers an ethical idea of the criterion of virtue, and the key is to use intention as a criterion of action. If only a human uses his wisdom, he can be a good person as the intention of the doer. Kant's ethics is conventionally defined, that is to say, the validity of an act is independent of its consequences, good intentions and duties. Moral value depends on the individual's intentions, and it will have moral value depending on the act of duty. In the view of Immanuel Kant, when an action occurs, there are two types of impulses of actions: 1. Actions caused by emotional forces and 2. Actions arise from a sense of duty. Kant has other interesting conceptual principles: the judging criteria, the principle of man as his own destiny, and the law of liberty.

2. Buddhist ethics is rooted in the teachings of Buddhism. Buddhist ethics is a principle of good behavior divided into 3 levels: 1) Basic Buddhist ethics provided for the peace of society, and the Dhamma principle consists of the Five Precepts and the Five Virtues, 2) Buddhist ethics at the middle level aiming to refine oneself to have a higher morality. The principle consists of the 8 precepts and the tenfold wholesome course of action,

and 3) high level of Buddhist ethics, which is to develop oneself as a noble person through the Noble Eightfold Path.

3. The ethics of Immanuel Kant and Buddhism can be compared in 6 aspects: 1) the criteria of judging good, 2) the law of liberty, 3) motivation, 4) the benevolence, 5) the laws of morality, and 6) the highest goals.

Keywords : Comparison, Buddhist ethics , Ethics of Immanuel Kant.

บทนำ

แหล่งกำเนิดความคิดทางปรัชญา แบ่งออกได้เป็นสองแหล่งใหญ่ ๆ คือปรัชญาตะวันตก และตะวันออก ปรัชญาสองสาขานี้ได้ไหลผ่านกาลเวลาแห่งประวัติศาสตร์มนุษยชาติ เป็นเวลาหลายพันปี มีผลในการดำรงชีวิตทุกยุคสมัย จากอดีต ปัจจุบัน และทำนายอนาคตได้ ครอบคลุมชีวิตอยู่ในโลก ทั้งปรัชญาตะวันตก และตะวันออก ต่างศึกษาในประเด็นสังคมในยุคต่าง ๆ การศึกษาปรัชญา การศึกษาของนักปรัชญา ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นความคิดพื้นฐานทางปรัชญา ทั้งในด้านอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ การเมือง สังคม ของนักปรัชญาผู้นั้น อีกทั้งยังทำให้มองเห็นความสอดคล้อง ความขัดแย้งทางความคิดในระบบ ปรัชญาทั่วไป

อิมมานูเอล คานท์ เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน มีชีวิตอยู่ ระหว่าง ค.ศ. 1724 - ค.ศ. 1804 เขามีผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์มากมาย กล่าวได้ว่า ไม่มีผู้ ที่ศึกษาปรัชญาตะวันตกคนใด จะไม่เคยศึกษา งานของคานท์ แต่ปรัชญาจริยศาสตร์ กลับไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศอื่น ๆ นอกจากในเยอรมันและญี่ปุ่น ทั้ง ๆ ที่ปรัชญาด้านอื่นของเขามีความสำคัญ

ต่อวงการปรัชญาไม่น้อย การศึกษาวิจัยปรัชญาการศึกษาของคานท์ จะทำให้เข้าใจปรัชญาพื้นฐานของเขาได้ดีขึ้น โดยเฉพาะจริยศาสตร์ความดี

พุทธจริยศาสตร์สอนให้คนเป็นคนดี ไม่เบียดเบียนกัน ให้เข้าใจสัจจะความจริงของธรรมชาติ ให้รู้จักตัวเอง และวิธีการดำเนินชีวิต หลักคำสอนในพุทธศาสนามีทั้งหลักปฏิบัติที่เป็นจริยธรรมคุณธรรมและศีลธรรม หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามุ่งเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และ พิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง (อัมมวิจยยะ) เห็นเหตุผลว่า สิ่งนี้มีสิ่งนี้ จึงมี (อิทัปปัจจยตา) จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตาม กฎพระไตรลักษณ์ และสัตว์โลกที่เป็นไปตามกฎแห่งกรรม แล้วเลือกใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับผลที่จะได้สิ่งที่ปรารถนาอย่างถูกต้อง ด้วยความไม่ประมาทในชีวิตให้มีความสุขในทั้งชาตินี้ชาติต่อ ๆ ไป (ด้วยการสั่งสมบุญบารมี) ตลอดจนปรารถนาในพระนิพพานของผู้มีปัญญา หลักคำสอนในพุทธศาสนามีทั้งหลักปฏิบัติที่เป็นจริยธรรมคุณธรรมและศีลธรรม

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จัดทำเรื่องนี้เพราะตระหนักเล็งเห็นประโยชน์ในการศึกษาเรียนรู้ในหลักพุทธธรรมในเรื่องจริยศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์กับนักปรัชญาชาวตะวันตกว่ามีองค์ความรู้และแนวคิดในการวิเคราะห์ที่มีที่มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไรอันจะได้รับความรู้โดยอาศัยหลักทฤษฎีทางจริยศาสตร์ตะวันออกกับตะวันตกโดยอาศัยหลักความเชื่อของมนุษย์หรือตัวบุคคลทั้งสองอารยธรรมที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อก่อให้เกิด

ประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษา “เปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์” โดยน้อมนำหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ตามหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ในคัมภีร์พระ อรรถกถาจารย์ต่าง ๆ และอาศัยตำราอื่น ๆ และ จากเว็บไซต์ของอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนประกอบ เพื่อ เป็นการส่งเสริมหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาให้ เป็นที่ประจักษ์แก่มวลมนุษยชาติ เกิดสันติสุขและ ภาวทรภาพสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์
3. เพื่อเปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษางานวิจัยในนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษา จริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ ปรัชญาพุทธ จริยศาสตร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเปรียบเทียบ จริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์กับพุทธ จริยศาสตร์ให้เห็นความเหมือนและแตกต่างกัน อย่างชัดเจนอย่างชัดเจน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษา หลักเกณฑ์จริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์กับ พุทธจริยศาสตร์ และเปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่างระหว่างจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์กับพุทธจริยศาสตร์ โดยมีประเด็นเปรียบเทียบดังนี้

1. เปรียบเทียบเกณฑ์การตัดสินความดี

2. เปรียบเทียบกฎแห่งเสรีภาพ
3. เปรียบเทียบแรงจูงใจ
4. เปรียบเทียบความเมตตากรุณา
5. เปรียบเทียบกฎแห่งศีลธรรม
6. เปรียบเทียบเป้าหมายสูงสุด

2. การมีเป้าหมายการบริหารจัดการงาน

เทศน์มหาชาติ

การมีเป้าหมายการบริหารจัดการงานเทศน์ มหาชาติทั้งในอดีตและปัจจุบันนั้นจะเน้นเพื่อ สืบสานประเพณีอันดีงานทางพุทธศาสนาและ เพื่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนระหว่างบ้าน วัด และราชการ ซึ่งในความเชื่อ ความเลื่อมใสใน พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับเป้าหมายของการเทศน์ มหาชาติเชื่อกันสืบ ๆ กันมาแต่โบราณกาลว่าในการ ทำบุญของแต่ละกัณฑ์นั้น จะได้รับอานิสงส์ของการ เทศน์ในแต่ละกัณฑ์ และการถ่ายทอดธรรมะมีกลวิธี ต่างๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเทศน์ชี้แจง ธรรมะซึ่งจะต้องใช้กลวิธีปลุกเร้าให้พุทธศาสนิกชน เกิดศรัทธาโดยใช้ลีลาการเทศน์เป็นทำนองแห่ล่ ต่างๆ นอกจากเป็นการจรจรโลงพุทธศาสนาให้ มั่นคงถาวรแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาติไทย ดังนั้น

การฟังเทศน์มหาชาติจึงมีคุณค่าต่อจิตใจ ดังนี้

- 1) ได้รับความดีธรรมที่สอดแทรกใน เนื้อหาที่พระนักเทศน์ว่าทำนองแห่ล่โดยเฉพาะนอก เช่น แห่ล่ให้พร แห่ล่นิทานพื้นบ้าน และแห่ล่ชาดก ที่นำมาแห่ล่ประกอบการเทศน์มหาชาติ
- 2) ได้รับความรู้จากเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่พระนักเทศน์ได้เรียบ เรียงนำมาแห่ล่ นอกแทรกในเทศน์มหาชาติ
- 3) ได้รับความเพลิดเพลิน เป็น อรรถรสจากการฟังเทศน์ธรรมตามแบบอ่านตาม คัมภีร์ หรือแบบพูดธรรมดา มาเป็นธรรมนองแห่ล่

ที่มีลีลาหลากหลาย และการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประจำกัณฑ์แต่ละกัณฑ์

4) เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามในพุทธศาสนา

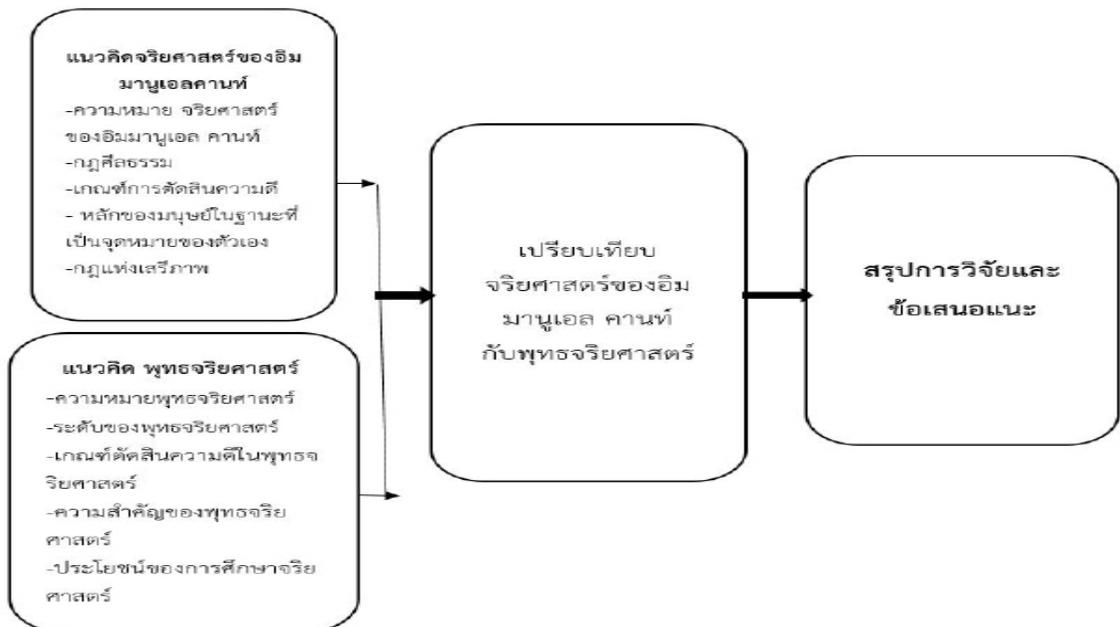
5) เกิดความสามัคคีในการจัดกิจกรรมตั้งแต่การนิมนต์พระ การเตรียมสถานที่ การประสานงาน การสรุปโครงการ

ขอบเขตด้านเอกสาร

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวงกรมการศาสนา พุทธศักราช 2561 และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary sources) คือหนังสือเอกสาร ตำรา งานวิจัย นิพนธ์ที่เป็นประเด็นเปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์กับพุทธจริยศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศึกษาจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์

2. เพื่อศึกษาศึกษาจริยศาสตร์ของพุทธจริยศาสตร์

3. เพื่อเปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาเฉพาะสูตรที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ด้านความดีที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคำภีร์พุทธปรัชญาเถรวาท

ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่วิจัยจากพระไตรปิฎก อรรถกถาหนังสือและเอกสารทั้งภาษาอังกฤษและต่างประเทศ

1. เปรียบเทียบและสรุปข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการค้นคว้า

2. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ขอข้อเสนอแนะในส่วนที่ไม่สมบูรณ์ พร้อมขอเสนอทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จุดมุ่งหมายหลักของงานวิจัยเรื่องนี้คือ เพื่อเปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์ ทำให้ได้ข้อสรุปดังนี้ คือ

จริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์

อิมมานูเอล คานท์ เสนอความคิดทางจริยศาสตร์ในเรื่องเกณฑ์ตัดสินความดี คล้ายคลึงกับพุทธศาสนา ในหลักสำคัญคือ การใช้เจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำ งานของคานท์ ไม่ได้มีพื้นฐานจากความคิดทางศาสนาเขาไม่เชื่อในเรื่องชีวิตหลังความตายและผู้สร้างโลก ความคิดของคานท์ไม่ได้เกิดจากรอบเหล่านี้ เกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์มีลักษณะเป็นสากลที่สามารถใช้ตัดสินการกระทำของมนุษย์ทุกคนโดยมีความคิดพื้นฐานว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล (rational being) ความดี เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องสอน เพียงแต่เขาใช้ปัญญาเขาจะเป็นคนดีได้

เจตนาของผู้กระทำ มโนทัศน์ที่สำคัญในจริยศาสตร์ของคานท์ คือ เรื่องหน้าที่ หรือพันธะทางศีลธรรม ความถูกต้องของการกระทำไม่ได้ขึ้นกับผลของการกระทำ แต่ความถูกต้องอยู่ในธรรมชาติภายในของการกระทำนั่นเอง ดังนั้นจริยศาสตร์ของคานท์มีลักษณะเป็นแบบแผนนิยม (formalistic) กล่าวคือ ความถูกต้องของการกระทำไม่ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ แบบแผนนิยม ลัทธิแบบแผนนิยมเห็นว่า มาตรฐานความประพฤติอยู่ในกฎศีลธรรม ซึ่งความถูกต้องหรือความผิดอยู่ในตัวมันเอง โดยไม่เกี่ยวกับผลของการกระทำ คุณค่าทางศีลธรรมจึงมีรูปแบบที่แน่นอนโดยตัวมันเองของการกระทำซึ่งเกิดจากการใช้หลักการที่ตายตัว เช่นเดียวกับกฎคณิตศาสตร์ หรือตรรกวิทยา

เจตนาดีกับหน้าที่ ค่าทางศีลธรรม ขึ้นอยู่กับเจตนาของปัจเจกชน ซึ่งแสดงออกมาและจะมีค่าทางศีลธรรมได้ก็ต่อเป็นการกระทำที่ทำจาก

หน้าที่ ในทัศนะของอิมมานูเอล คานท์ เมื่อมีการกระทำหนึ่งๆ เกิดขึ้น แรงกระตุ้นของการกระทำมี 2 ประเภท คือ

1. การกระทำที่เกิดจากแรงโน้มของอารมณ์ (inclination) ทั้งที่เป็นฝ่ายบวก เช่น ความเมตตา สงสาร และทางลบ เช่น ความอิจฉาริษยา และเกิดจากเป้าหมายที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตัวต่าง ๆ

2. การกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ โดยผู้กระทำไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ของตหรือไม่คำนึงถึงผลใด ๆ ทั้งสิ้น

กฎศีลธรรม

การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผล คือ การกระทำที่เกิดจากกฎศีลธรรม กฎศีลธรรมเป็นเหมือนหัวใจของการเสนอจริยศาสตร์ของคานท์ ซึ่งเป็นกฎที่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความดีมีลักษณะเป็นสากลที่ใช้ได้กับมนุษย์ทุกคน เป็นกฎเดียวที่บอกถึงกฎศีลธรรมทั้งหมดที่ปรากฏในโลกแห่งประสบการณ์ ในการตัดสินการกระทำว่าดีหรือชั่วโดยการนำกฎศีลธรรมไปใช้กับเหตุการณ์เฉพาะต่าง ๆ ใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์กฎศีลธรรมปรากฏในลักษณะของคำสั่งที่ปราศจากเงื่อนไขเพื่อให้เข้าใจกฎศีลธรรมชัดเจนขึ้น แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

คำสั่งมีเงื่อนไข เป็นหลักความประพฤติที่กระทำเพื่อนำไปสู่จุดประสงค์โดยผู้กระทำตั้งเป้าหมายในผลของการกระทำนั้นจึงมิใช่เป็นหลักการทำเพื่อความดี

คำสั่งเด็ดขาด คือ คำสั่งที่ปราศจากเงื่อนไขใด ๆ เราทำตามคำสั่งเพราะเราเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีเราไม่มีเป้าหมายใด ๆ ในการกระทำนั้น ๆ การกระทำคำสั่งเด็ดขาดจึงไม่ใช่วิถีทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของสิ่งใด ๆ และไม่สัมพันธ์กับความต้องการของใคร ๆ คำสั่งเด็ดขาดไม่ได้ให้เรากระทำในสิ่งที่คาดหวังไว้แล้วว่าจะนำไปสู่ความก้าวหน้า ความสุขและความทุกข์ไม่เป็นสิ่งจำเป็นต่อจริยธรรม คำสั่งนี้ไม่ได้

สั่งให้เรากระทำตามแรงกระตุ้นใด ๆ จึงเป็นคำสั่งที่ปราศจากเงื่อนไขเป็นเรื่องของหน้าที่

เกณฑ์การตัดสินความดี

อิมมานูเอล คานท์ มีความหมายว่าดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นคุณค่าทางศีลธรรมนั้น จะต้องเป็นสิ่งตายตัว โดยหลักของคานท์นั้น การพูดจริงเป็นสิ่งที่ดี และต้องติดต่อกันไปไม่ว่าจะพูดเมื่อใด ที่ไหน กับใคร และสถานการณ์เช่นใด ความคิดของคานท์ การกระทำที่ดี หรือการกระทำที่ถูกคือคือการกระทำที่เกิดจากเจตนา จุดเด่นที่สุดในแนวคิดของคานท์ ก็คือการสอนให้คนรู้สึกสำนึกในหน้าที่ คานท์ เห็นว่าการโกหกนั้นผิดแน่ ๆ แต่ความซื่อสัตย์ก็มีใช้ว่าควรได้รับการสรรเสริญเสมอไป ความซื่อสัตย์ที่เกิดขึ้นจากการหวังผลประโยชน์ไม่มีความดีอะไรในทางศีลธรรม แต่ความซื่อสัตย์ที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่เป็นสิ่งประเสริฐ คานท์ สอนไม่ให้ยกตัวเองเหนือกฎศีลธรรมซึ่งไม่มีข้อยกเว้นสำหรับใคร นอกจากนี้คานท์ยังบอกว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีของตนเอง ดังนั้นการใช้คนเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายบางอย่างนั้นเป็นการกระทำที่ผิดอย่างไม่มีข้อยกเว้น เพราะทุกคนมีค่าของตนเองและค่าเท่ากับผู้อื่น

หลักของมนุษย์ในฐานะที่เป็นจุดหมายของตัวเอง

อิมมานูเอล คานท์ เน้นในเรื่องความมีคุณค่าในตัวเองของบุคคล โดยถือว่ามนุษย์ที่มีเหตุผลควรปฏิบัติต่อตัวเองและบุคคลอื่นในฐานะที่มีจุดหมายตัวเอง มิใช่ใช้ตัวเองและบุคคลอื่นเป็นเครื่องมือไปสู่จุดหมายใด ๆ โดยคานท์แยกความแตกต่างระหว่างสิ่งของกับบุคคล สิ่งของมีคุณค่าสัมพันธ์ มันจะมีค่าเมื่อถูกใช้ เป็นเครื่องมือไปสู่ความพอใจหรือความสุขของมนุษย์ ส่วนบุคคลมีคุณค่าสมบูรณ์ในตัวเองและเป็นอยู่ในฐานะที่มีจุดหมายในตัวเอง คานท์เห็นว่า เราอาจจะใช้สิ่งของในฐานะที่เป็นเครื่องมือไปสู่จุดหมายของเราแต่

เมื่อเราใช้บุคคลอื่นในฐานะที่เป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายอย่างหนึ่ง เรากำลังลดความเป็นบุคคลในตัวเขาให้ เท่ากับเป็นวัตถุสิ่งของ และเป็นการละเมิดความเป็นบุคคลในตัวเขาด้วย การปฏิบัติต่อคนอื่นในลักษณะนี้จึงผิด เพราะการเคารพในความเป็นบุคคลเป็นหลักการสำคัญในจริยศาสตร์ของคานท์

กฎแห่งเสรีภาพ

กฎแห่งเสรีภาพมีลักษณะเป็นคำสั่งเด็ดขาดเมื่อกล่าวว่า “ฉันควรจะทำสิ่งนี้” ความหมายก็คือ เพราะสิ่งนี้ดีฉันจึงทำสิ่งนี้ ฉันกระทำโดยปราศจากเงื่อนไขของอำนาจ หรือผลประโยชน์ใด ๆ หรือจากแรงโน้มของอารมณ์ตัวเอง แต่ฉันทำเพราะเหตุผลของฉันจงใจให้กระทำ เมื่อเปรียบเทียบกับคำสั่งมีเงื่อนไขซึ่งปรากฏในรูปที่ว่า “ฉันควรทำสิ่งนี้ ถ้าฉันต้องการสิ่งนั้น” ซึ่งแสดงถึงเจตจำนงของฉันต้องอยู่ใต้อำนาจของกฎภายนอก ฉันกระทำเพื่อผลประโยชน์บางอย่างที่ซ่อนอยู่ถ้าฉันไม่ต้องการสิ่งนั้น ฉันก็จะไม่ทำ เงื่อนไขของความต้องการสิ่งนั้นกำหนดให้ฉันกระทำลงไป การกระทำคำสั่งมีเงื่อนไขจึงไม่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง กฎแห่งเสรีภาพ เป็นการบรรยายถึงกฎศีลธรรมอีกแง่หนึ่งที่คานท์ต้องการชี้ให้เห็นว่าการทำตามกฎสากลได้หมายความว่า rational being จะอยู่ใต้อำนาจของกฎสากลแต่การกระทำตามกฎสากลคือ การที่ rational being ทำตามกฎที่เขาจงใจสร้างขึ้นมาจากความมีเหตุผลของเขา ซึ่งคานท์ก็เห็นว่ากฎศีลธรรมได้มาจากที่เราดูตัวเองจากการสำรวจสมรรถนะ (faculty) ของตัวเราเอง กฎศีลธรรมจึงสอดคล้องกับความมีเหตุผลของมนุษย์

พุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ จัดเป็น “จริยศาสตร์ศาสนา” ด้วยเหตุผล มีรากฐานจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งจะมีหลักศีลธรรม คุณธรรม

แน่นอนตายตัว ซึ่งกฎเกณฑ์ชัดเจนตายตัว ผิด ถูก บุญ-บาป แยกส่วนกันอย่างชัดเจน ในขณะที่ จริยศาสตร์ เน้นเรื่องการโต้แย้งและแสวงหาเหตุผล อันว่า ด้วยความประพลติของมนุษย์ โดยมีปลายทางอยู่กับ คำว่า “ควร-เหมาะสม” โดยไม่มีการ ตัดสินชัดเจนลงไปว่า ถูกหรือผิด พุทธจริยศาสตร์ เป็นจริยศาสตร์และจริยธรรมที่สอนดำรงชีวิตอยู่ ด้วยปัญญาไม่ให้อำนาจชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึง สอนให้ตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบาน ภายเบิกบานใจไม่ว่า จะเป็นอยู่ในสถานะอะไรก็ตาม พุทธจริยศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น บัญญัติไว้ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ เบญจศีล (ศีล 5) เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณ ธรรม (ธรรม 5, ธรรมอันดีงามห้าอย่าง, คุณธรรม ห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การ รักษาเบญจศีลเป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ)

2. พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง พุทธ จริยธรรมระดับกลาง เพื่อให้บุคคลขัดเกลาตนเอง ให้มีคุณธรรมสูงขึ้น หลักธรรม คือ ศีล 8 หรือ อัฐ ศีล การรักษาระเบียบทางกาย วาจา ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ไป ส่วนกุศลกรรมบถ การกระทำที่แสดงออกทาง ภาย วาจา และใจ ที่เป็นการกระทำดี ซึ่งนำไปสู่ ความสุขความเจริญ พุทธจริยศาสตร์เรียกว่า (กุศล กรรมบถ 10) ส่วนการกระทำที่พุทธจริยศาสตร์เห็น ว่าเป็นการกระทำชั่วทางกาย วาจา ใจ ซึ่งนำไปสู่ ความเสื่อม ความทุกข์ เรียกว่า กุศลกรรมบถ (อกุศล กรรมบถ 10)

3. พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นจริยศาสตร์ เพื่อพัฒนาตนเป็นอริยบุคคล หลักธรรม คือ มรรค 8 หรือ เรียกว่าทางสายกลาง มัชฌิมปฏิปทา

เปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์

เปรียบเทียบเกณฑ์การตัดสินความดี เมื่อ

นำเกณฑ์การตัดสินความดีมาเปรียบเทียบแล้ว ทั้ง 2 แนวคิด จะมีความเหมือนตรงที่ เจตนาเป็น หลักเกณฑ์ในการตัดสินความดี ส่วนที่ต่างกันคือ จริยศาสตร์ของคานท์ ไม่คำนึงถึงผลของการกระทำ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าผลนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ใคร มากน้อยเท่าใดก็ตาม แต่การกระทำที่ดีต้องเกิดจาก เจตนาที่ดีเป็นหลัก ส่วนพุทธจริยศาสตร์ ตัดสินการกระทำโดยใช้เจตนาเป็นองค์ประกอบหลักและใช้ผล ของการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและ ผู้อื่นเป็นองค์ประกอบร่วมในการตัดสินการกระทำ

เปรียบเทียบกฎแห่งเสรีภาพ เมื่อนำกฎ แห่งเสรีภาพมาเปรียบเทียบกัน มีแนวคิดที่เหมือนกัน โดยคานท์ มีแนวคิดที่ว่า กฎแห่งเสรีภาพเป็น หนึ่งในลักษณะสามประการของกฎศีลธรรม มนุษย์ จึงมีเจตจำนงอิสระที่จะเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเอง ต้องการ การทำตามกฎศีลธรรมของมนุษย์จึง เป็นการทำตามกฎแห่งเสรีภาพ ส่วน พุทธ จริยศาสตร์ มีแนวคิดที่ว่ากฎแห่งเสรีภาพ บุคคลควร ใช้ปัญญา หรือเหตุผลของตนเองในการวิเคราะห์ และปฏิบัติตามจากการใช้ปัญญาของตนเอง ทั้งนี้ ก็ยังมีส่วนที่ต่างกันอยู่บ้าง คือ คานท์ มีแนวคิดที่ว่า ทำตามกฎศีลธรรมของมนุษย์จึงเป็นการทำตาม กฎแห่งเสรีภาพ ส่วนพุทธจริยศาสตร์ มีแนวคิดที่ว่า เสรีภาพโดยการใช้ปัญญา หรือเหตุผลของตนเองใน การวิเคราะห์และปฏิบัติตาม

เปรียบเทียบแรงจูงใจ เมื่อนำสิ่งที่เป็แรง จูงใจมาเปรียบเทียบ มีส่วนที่เหมือนกัน คือ เมื่อ คนหลุดออกจากอำนาจฝ่ายต่ำที่เป็นกิเลส ทุกคน จะเห็นสัจธรรมเหมือนกัน นั่นคือ เห็นถูกเป็นถูก เห็นผิดเป็นผิด ส่วนที่แตกต่าง คือภาษาที่ใช้สื่อทาง แนวคิด โดย คานท์ มีแนวคิดที่ว่าแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำดีและชั่วมี 2 ประการ 1. เหตุผลหรือ ปัญญา 2. แรงโน้มทางอารมณ์ ส่วนพุทธจริยศาสตร์ มีแนวคิดที่ว่า แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลทำความดีหรือ

ความซื่อมี 2 ประการ 1. กุศลมูล อโลภะ อโทสะ อโมหะ 2.อกุศลมูล โลภะ โทสะ โมหะ

เปรียบเทียบความเมตตากรุณา เมื่อนำความเมตตากรุณามาเปรียบเทียบกันแล้ว ทั้ง 2 แนวคิด ไม่มีความเหมือนกันอธิบายคนละแนว โดยเห็นถึงข้อแตกต่าง ดังนี้ คานท์มีแนวคิดที่ว่า เมตตากรุณาหรือความรู้สึกลงในทางบวกใด ๆ ก็ตาม ไม่สามารถวัดค่าทางศีลธรรมได้ คานท์เห็นว่าเมื่อคนใช้อารมณ์เป็นแรงกระตุ้นในการกระทำใดๆ การกระทำของเขาจะเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา และการทำโดยมีเมตตาอยู่ย่อมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ซึ่งคานท์เองไม่เห็นว่าการมีความสุขจะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ ดังนั้นการแสดงความเมตตา ซึ่งก็คือ การหวังจะให้ผู้อื่นมีความสุขถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าทางศีลธรรม ส่วนพุทธจริยศาสตร์ มีแนวคิดที่ว่าความเมตตากรุณาเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำดี เพราะเป็นการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความเมตตาจะเป็นตัวปราบกิเลสให้มีน้อยลง เพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ ซึ่งตามหลักของพุทธจริยศาสตร์การกระทำใด ก็ตามที่ส่งเสริมความหลุดพ้นให้ดับทุกข์ได้ การกระทำนั้นจัดว่าอยู่ในฝ่ายดี

เปรียบเทียบกฎแห่งศีลธรรม เมื่อนำกฎแห่งศีลธรรมมาเปรียบเทียบกันแล้ว มีความเหมือนกัน อย่างมาก แนวคิดของ คานท์ พออธิบายได้ว่ากฎศีลธรรมของคานท์มีความเป็นสากล แนวคิดที่ว่า “จงปฏิบัติต่อมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นตัวท่านเองหรือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยถือว่าเขาเป็นจุดหมายในตัวเอง อย่าถือเขาเป็นเพียงเครื่องมือ” ส่วนพุทธจริยศาสตร์ อธิบายว่า ศีล 5 ซึ่งเป็นศีลที่ไม่เพียงแต่สอนพุทธศาสนิกชนได้เท่านั้น ยังถือเป็นศีลสากลที่ทุกคนควรปฏิบัติตามด้วย เพราะการละเมิดศีล 5 ถือเป็นการกระทำที่ผิดอย่างไม่มีข้อแม้ ห้ามทำลายชีวิต ห้ามลักขโมย ห้ามประพฤติดิฉินในกาม ห้ามพูดปด ห้ามเสพของมันเมา

เปรียบเทียบเป้าหมายสูงสุด เมื่อนำเป้าหมายสูงสุดมาเปรียบเทียบแล้ว ทั้ง 2 แนวคิดมีความต่างกันมาก เพราะแนวคิดของคานท์ มีเป้าหมายเพียงให้เป็นอยู่ได้ในโลกปกติเท่านั้น ไม่ได้มุ่งหวังการหลุดพ้น โดยแนวคิด 2 แนวคิดต่างกันคือ เป้าหมายสูงสุดของอิมมานูเอล คานท์ คือ ศีลธรรม ส่วนเป้าหมายสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์ คือ พระนิพพาน ความหลุดพ้น การบรรลุนิพพาน ซึ่งหนทางหรือวิธีการดังกล่าวนี้เป็นแบบเบ็ดเสร็จโดยทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์เป็นความสุขอันสูงสุดที่เป็นจุดมุ่งหมายของทุกชีวิต นั่นคือพระนิพพาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์” ผู้วิจัยได้นำเอาประเด็นหลักของลักษณะแนวคิดทั้งสองมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือคล้ายกัน ทำให้พอมองเห็นว่ากฎเกณฑ์ใดมุ่งหวังที่จะให้ความหมายของจริยศาสตร์การทำให้เป็นที่ยอมรับของทุกคน กฎเกณฑ์นั้นต้องมีเหตุผลและคำนึงถึงสิ่งที่ถูกต้องอย่างสอดคล้องกับสังคมด้วย จึงไม่น่าแปลกใจที่หลักจริยศาสตร์ของคานท์ที่มีกำเนิดมาจากพื้นฐานทางปรัชญาตะวันตกกลับมีส่วนคล้ายคลึงกับพุทธจริยศาสตร์ที่มีกำเนิดจากกรอบของความดีและความเชื่อทางตะวันออก ดังนั้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน เราจะพบว่าทัศนะทั้งสอง มีทั้งแง่ความคล้ายคลึงและความแตกต่างเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ภาครัฐ ควรนำนโยบายทางจริยศาสตร์อันดีงาม ที่ค้นพบจาก เปรียบเทียบจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์ ไปเป็นนโยบายบริหารประเทศ

2. กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดทำหลักสูตร
ใดหลักสูตรหนึ่ง อันเกี่ยวเนื่องจากจริยศาสตร์ เพื่อ
จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม

3. ผู้ในองค์กรต่าง ๆ ควรนำหลักจริยศาสตร์
ไปปรับใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคลในองค์กรให้
เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยได้ นำจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คา

นท์ กับพุทธจริยศาสตร์ มาเปรียบเทียบกันแล้ว ยัง
มีประเด็นที่น่าสนใจอีกมากมาย ที่ควรศึกษาต่อไป
อีกให้กว้างขวาง ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการ
วิจัย คั่นคว้าต่อไปคือ

1. ศึกษาวิเคราะห์เสรีภาพ ของอิมมานูเอล
คานท์ กับพุทธจริยศาสตร์

2. ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจใน
จริยศาสตร์ของนักปรัชญาคนสำคัญ กับพุทธ
จริยศาสตร์

บรรณานุกรม

วคิน อินทสระ (2549). **พุทธจริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เม็ดทราย.

วิทย์ วิศทเวทย์,**เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.baanjommyut.com>.

[1 ธันวาคม 63].

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554). กรุงเทพฯ: นานมีบุคส์ พับลิเคชั่น.

พระธรรมปิฎก (สมเด็จพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2540).พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวล
ศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

John Hospers (1961). **Human conduct, 2nd ed.** New York : Harcourt Brace Jovanovich, Inc.

Harold H (1957). Titus , **Ethics for today, 3rd ed.** (New Delhi : Eurasia Publishing House
(P.V.T.) LTD.

Immanuel Kant (1785). **Foundation of the metaphysics of morals**, trans , Lewis White
Beck, New York : Macmillan Publishing Company.

Potton, Kant (1785). **Immanuel ,The moral law,trans**, (London : Hutchinson University
Beck, Foundation of the metaphysics of morals.

